

سرعت‌گیرهای بین‌المللی شدن نشریات را بشناسید

زهرا رضاعی
رئیس‌گروه دانشگاه

نشریات علمی را باید اصلی‌ترین منبع انتشار آخرین دستاوردهای تحقیقاتی در دنیای امروز به حساب آورد؛ نشریاتی که نمایه شدن آنها در پایگاه‌های استنادی از یک سو اعتبار کشورهای صاحب آن نشریه‌ها را بالا می‌برد و از سوی دیگر باعث می‌شود شرایط برای همکاری در سطح بین‌المللی از طریق همین نشریه‌ها هموار شود. نشریاتی که البته داشتن آنها به راحتی

سرمدبیر نشریه بین‌المللی تحقیقات و کاربردهای انرژی تجدیدپذیر دانشگاه صنعتی شاهرود: دست‌انداز تحریم‌ها مانع نمایه شدن مجلات ایرانی است

سید هاشم اورعی میزمامی، عضو هیئت علمی دانشگاه صنعتی شریف و سرمدبیر نشریه بین‌المللی تحقیقات و کاربردهای انرژی تجدیدپذیر دانشگاه صنعتی شاهرود و انجمن علمی انرژی بادی ایران درباره چالش‌های نمایه‌سازی نشریات ایرانی گفت: «در وهله اول برای پاسخ به این سؤال باید درباره اهمیت نمایه‌سازی صحبت کنیم. نمایه‌سازی نشریات دو مزیت با هم همراه خواهد داشت، اولین مزیت آن است که چون علم و تحقیقات به حوزه مرزهای جغرافیایی محدود نمی‌شود، باید وقتی تحقیقاتی صورت می‌گیرد، در عرصه جهانی عرضه شود. البته در این زمینه هم آن بخش از تحقیقات که ارزش تجاری داشته را حذف می‌کنند و بعد مقالات منتشر می‌شود، یعنی این‌طور نیست که بخش‌های قابل تجاری شدن آن تحقیق در ادامه داد: «دومین مزیت نمایه شدن این است که بستر را برای فعالیت‌های مشترک تحقیقاتی بین پژوهشگران کشورهای مختلف فراهم می‌کند. این کار از دوباره‌کاری در عرصه‌های تحقیقاتی جلوگیری خواهد کرد. همچنین وقتی یک دانشجوی دکتری تحقیقاتش را شروع می‌کند، اولین کاری که باید انجام دهد، این است که از طریق همین نشریات جست‌وجو کند که روند تحقیقات صورت‌گرفته در موضوع مورد نظر چیست تا از این طریق، کار را از جایی شروع کند که دیگران رها کرده‌اند و از این رو وقتی نشریات ما نمایه شوند، دانشجویان در جریان وضعیت تحقیقات صورت‌گرفته در داخل کشور قرار می‌گیرند.»

سرمدبیر نشریه بین‌المللی تحقیقات و کاربردهای انرژی تجدیدپذیر دانشگاه صنعتی شاهرود با بیان اینکه اصولاً تحقیقات مرز نمی‌شناسد، بیان داشت: «قطعاً باید خودمان را به جهان پیوند بزنیم که برای این مسئله مجبوریم به زبان انگلیسی تحقیقات را منتشر کنیم. همین مسئله به صورت غیرمستقیم باعث خواهد شد محققان و دانشجویان ما تسلط‌شان به زبان انگلیسی بیشتر شود. اتفاق دیگری که از این طریق می‌افتد، این است که چنین کاری باعث کم‌کردن محدودیت‌های ارتباطی بین پژوهشگران ایرانی با خارج از کشور خواهد شد. اورعی میزمامی با بیان اینکه وقتی

نشریه‌ای نمایه می‌شود، درکنار کسب اعتبار بین‌المللی، محققان کشور نیز علاقه‌مند می‌شوند در این نشریه مجلات خود را به ثبت برسانند، گفت: «در دانشگاه‌ها نشریات هر یک یا دو سال یک‌بار، ارزیابی می‌شوند و با توجه به سطح بین‌المللی به آنها امتیاز داده می‌شود؛ به همین دلیل وقتی نشریه نمایه می‌شود، می‌تواند انگیزه‌ای برای محققان داخلی و حتی خارجی شود تا از این طریق بتوانیم بستر را برای دریافت مقالات پژوهشگران خارجی نیز فراهم کنیم. به عبارت دیگر با نمایه کردن دیوار مرز ایران را برمی‌داریم و به دنیا در عرصه تحقیقات می‌پیوندیم.» او با بیان اینکه درکنار مزیت‌هایی که نمایه شدن نشریات برای ما دارند، اما محققان این مسئله کار چندان آسانی هم نیست، بیان داشت: «متأسفانه امروز می‌بینیم کشورهای دیگر، به این عرصه سیاسی نگاه می‌کنند و به دلیل تحریم‌ها از نمایه شدن نشریات ایرانی جلوگیری می‌کنند. البته این مسئله از نگاه من غیرقانونی است و تحریم‌ها نباید شامل فعالیت‌های علمی شود. ما شاهدیم افرادی از نمایه شدن مجلات ایرانی دانسته یا نادانسته جلوگیری می‌کنند. سرمدبیر نشریه بین‌المللی تحقیقات و کاربردهای انرژی تجدیدپذیر دانشگاه صنعتی شاهرود تصریح کرد: «مسئله مهم این است که اگر ما به درستی در این زمینه اقدام کنیم، یعنی درخواست نمایه شدن نشریه را به درستی ارائه دهیم می‌توان از این سد عبور کرد، یعنی سرمدبیر وقتی می‌خواهد ایمیل این حوزه را ارسال کند، باید به درستی ای کار را انجام دهد. با این حال باید این مسئله را هم مدنظر قرار دارد که رفع این چالش‌ها از سطوح بالا مانند وزارت علوم امکان‌پذیر نیست؛ چراکه هرچه سطوح بالاتر بود، کار دولتی تر خواهد شد.» اورعی میزمامی بیان داشت: «وظیفه اصلی حل این چالش برعهده سرمدبیران و اعضای هیئت تحریریه نشریه است، یعنی این اعضا باید به صورت دوستانه و از طریق روابطی که دارند، این مسئله را حل کنند. برخی مباحث باید مطرح شود، ازجمله اینکه برای فلان نشریه، به وجه دولتی دریافت نمی‌شود و وقتی این‌گونه مسائل حل شود، امکان نمایه شدن نشریه هم فراهم خواهد شد. درحقیقت برای اینکه به هدف‌مان برسیم باید بعد دولتی بودن مان را کم‌رنگ کرد؛ تا از این طریق بحث تعاملات و نمایه شدن نشریه‌ها آسان‌تر شود.»

اما واقعیت این است که حفظ همین جایگاه کار آسانی نیست؛ چراکه نمایه شدن یک نشریه به معنای پایان کار نیست و ارزیابی‌های سالانه می‌تواند آمار نشریه‌های نمایه‌شده را کم و زیاد کند. از طرف دیگر تعداد نشریه‌های نمایه‌شده برای کشور ما آن هم در شرایط تحریمی از اهمیت بالایی برخوردار است و به همان میزان سختی‌های بیشتری خواهد داشت؛ چراکه هرچه تعداد این نشریات بالاتر باشد، قدم‌های کشور برای حفظ مرجعیت علمی در سطح منطقه و دنیا محکم‌تر خواهد بود. چالش‌ها و عدم آشنایی دقیق سرمدبیران و اعضای هیئت تحریریه نشریات علمی در

سرمدبیر نشریه پژوهش‌های علوم و صنایع غذایی ایران دانشگاه فردوسی مشهد مطرح کرد عدم چاپ منظم چالش اصلی نمایه شدن نشریه‌ها

مسعود یاورمنش، سرمدبیر نشریه پژوهش‌های علوم و صنایع غذایی ایران دانشگاه فردوسی مشهد درباره چالش‌های نمایه‌سازی نشریات گفت: «اولین مسئله اصلی ما نظم در انتشار شماره‌ها یک نشریه است؛ چراکه بسیار مهم است بتوانیم به صورت منظم و براساس برنامه‌ای که برای انتشار یک نشریه مدنظر گرفته‌ایم، نسخه‌های جدید را به چاپ برسانیم. مسئله دیگری که باید مدنظر قرار دهیم، ایجاد و ساده‌سازی دستورالعمل برای نویسندگان مقالات است. متأسفانه اکثر مقالات داخلی یا بسیار طولانی‌اند یا براساس استانداردهای بین‌المللی نیستند، همچنین باید یک فلوجارت بسیار ساده برای مقالات طراحی شده و از طریق سایت نشریه به اطلاع برسند.» او گفت: «یکی دیگر از چالش‌هایی که در این زمینه با آن روبه‌رویم، این است که اکثر نشریات ما وابسته به ارگان‌ها یا انجمن‌های علمی و صنعتی نیستند، درحالی‌که این شاخص بسیار مهمی برای نمایه شدن در پایگاه‌های بین‌المللی است، یعنی باید نشریات مان را به یک انجمن علمی مشخص در داخل یا خارج وابسته کنیم؛ چراکه بسیاری از نشریات خارجی چنین ویژگی‌ای را دارند. چالش دیگر هم متوجه اعضای هیئت تحریریه است؛ چراکه بسیاری از نشریات ما تصور می‌کنند هرچه فرد علمی با شاخص بالاتری را به عنوان عضو خود داشته باشند، در نمایه شدن نشریه کمک‌کننده است، درحالی‌که نوع و توزیع تیم هیئت تحریریه از اهمیت بالایی نسبت به شاخص‌هایی مانند اچ‌ای‌اندکس برخوردار است.» سرمدبیر نشریه پژوهش‌های علوم و صنایع غذایی ایران دانشگاه فردوسی مشهد در همین زمینه افزود: «اعضای تیم هیئت تحریریه نشریات ما باید هم داخل کشور، هم از قاره اروپا، آمریکا و حتی قاره آفریقا و آسیا باشند، درحالی‌که بسیاری از نشریات ما چنین ویژگی‌ای را ندارند و همین مسئله برای نمایه شدن در عرصه بین‌المللی مشکل‌ساز است. مسئله دیگر میزان استاندارد هم به نشریات ماست که متأسفانه اکثر نشریات ما ارجاعات پایینی دارند. البته نمی‌توان ارجاعات به خود را داشته باشند، هرچند در سال‌های گذشته این مسیر قابل طی شدن بود؛ اما الان چنین کاری یک امتیاز منفی محسوب می‌شود و ارجاع به مقالات داخل یک نشریه، وضعیت را بدتر می‌کند. به همین دلیل یکی

نداشته باشد، نمی‌تواند نمایه شود. حلاله به فرض اینکه یک مجله داخلی هم نمایه شده باشد، اما باز پژوهشگر با خودش می‌گوید کیفیت یک مجله خارجی چندین برابر یک مجله داخلی است، به این معنا که هم خوانندگان بیشتری داشته و هم ضریب تأثیر بالاتری را دارد و طبیعتاً فرصت دیده شدن مقاله در آن بیشتر خواهد بود. در چنین شرایطی باز هم پژوهشگر ترجیح می‌دهد مقاله‌اش را به مجله خارجی بدهد و این مسائل باعث ایجاد نابرابری‌هایی شده که کار را در داخل سخت کرده است. در چنین شرایطی باید عنوان کرد همین میزان دستاوردی هم که ایجاد شده با مجاهدات مدیران مسئول و سرمدبیران نشریات داخلی بوده است؛ اما واقعیت امروز را باید بپذیریم تا بتوانیم شرایط را تغییر دهیم. یعنی اگر بتوانیم در جامعه جهانی به یک سری همکاری‌های مشترک برسیم حتماً وضعیت تغییر خواهد کرد. منظور از همکاری مشترک هم آن است که وقتی در داخل کشور یک مجله داریم، براساس قانون باید ۶۰ درصد هیئت تحریریه آن از دیگر کشورها باشد، اما این مؤلفه امروز مانند یک آرایه است؛ چراکه تبادل علمی وجود ندارد و حتی بسیاری از هم‌وطنان ما که موقعیت خوبی هم در کشورهای همسایه دارند، وقتی می‌خواهند ما همکاری کنند می‌گویند به دلیل تحریم‌ها همسایشان را حذف کنیم، درحالی‌که اگر به صورت مساوی آنها را درگیر کنیم طبیعتاً بیشتر دیده شده و می‌توانیم مقالات بیشتری را هم جذب کنیم. اما اگر این اتفاق نیفتد فاصله ما هر روز با دنیا بیشتر شده و از اهداف و چشم‌اندازی که مدنظر داریم، بیشتر فاصله می‌گیریم.

باید بتوانیم مقالات زبان فارسی را برای غیرفارسی‌زبان‌ها ترویج داد و قابل‌فهم‌تر کنیم و این کار نیز از طریق انتشار چکیده آنها به زبان انگلیسی و... امکان‌پذیر است. مؤلفه‌ای که در اینجا باید ملاک قرار گیرد، آن است که قطعاً هرچه استاندارد بالاتر باشد، مرجعیت علمی هم زودتر محقق خواهد شد. متأسفانه ما فراز و نشیب در این زمینه زیاد داریم. اما از لحاظ پتانسیلی، این ظرفیت را داریم که بتوانیم به مرکز ثبت مقالات علمی تبدیل شویم.

مؤلفه دیگری که باید به آن توجه کرد، بحث مهاجرت نخبگان است و همین موضوع به ضرر ما عمل می‌کند. درحقیقت نخبگان جزء افراد علمی با کیفیت بالاینند و به خوبی می‌توانیم از آنها استفاده کرده و کیفیت خودمان را ارتقا دهیم؛ چراکه آنها هم از لحاظ علمی در سطح بالاتری قرار دارند و هم فارسی‌زبان‌اند و این خود یک امتیاز است؛ اما از آنها بهره‌مند نشده و طبیعتاً این دسته از نخبگان نیز به سمت مجلات دیگر کشورها سوق پیدا می‌کنند. این در حالی است که ما به هر اندازه که بتوانیم این روابط را پایدارتر کنیم، به همان میزان هم می‌توانیم در درازمدت به بهبود این وضعیت امید داشته باشیم.

نکته دیگر اینکه امروز عنوان می‌شود، قرار است مجلات داخلی نمایه‌سازی شوند و برای این کار نیز عموماً همه به زبان انگلیسی روی آورده‌اند؛ اما نکته اینجاست که وقتی یک فرد مقاله انگلیسی تهیه می‌کند، با خودش می‌گوید چرا باید مقاله‌اش را به مجله داخلی که تازه نمایه شده است، ارائه دهد؟ و در مقابل مجله نیز تا حد قابل‌ی را

مرجعیت علمی چگونه با مجلات ممکن می‌شود؟

مسعود تابش
سرمدبیر وعضو هیئت‌ریاست‌های مهندسی عمران دانشگاه تهران

برای تبدیل شدن ایران به مرکز ثبت مقالات علمی در دنیا، در وهله اول باید مرجعیت علمی مان را دنیا قبول داشته باشد تا بتوانیم به عنوان کشوری که می‌تواند مقالات دیگر کشورها را منتشر و آنها را در اختیار دیگران بگذارد، شناخته شویم. طبیعتاً تا این مرجعیت علمی اثبات نشود، بحث ثبت مقالات علمی از سوی دیگر کشورها هم محقق نخواهد شد. برای اینکه مرجعیت علمی هم ثابت شود، لازم است تا ویژگی‌ها و برتری‌های خودمان را نسبت به دیگر کشورها و مجلات علمی آنها نشان دهیم که متفقین این مسئله چند بعد دارد. یک بعد مباحث علمی و دیگری مباحث غیرعلمی است. در مباحث علمی از حیث مرجعیت باید نشان دهیم ما می‌توانیم مباحث را از حیث کیفیت علمی دوری در حوزه‌هایی که در آن مزیت داریم، پوشش دهیم؛ اما متأسفانه در این زمینه مشکل داریم. دلیلش هم آن است که با تعداد زیادی کشورهای رقیب روبه‌رو بوده و شرایط آنها هم بهتر از ما است؛ از این رو راه زیادی برای پیودن پیش‌روی ما قرار دارد. نکته دیگر اینکه متأسفانه چه بخواهیم چه نخواهیم ما دچار یک سری بحث‌های سیاسی با دنیاییم که این مهم در وجه کشور ما که یکی از آنها حوزه علمی است، تأثیر می‌گذارد. طبیعتاً رفع این مسئله در اختیار حوزه علمی نبوده و مربوط به حوزه سیاسی است. امیدواریم دوستانی که مسئولیت دارند، در این زمینه واقعاً چشم‌اندازها و مصالح عالی کشور را در سطح کلان و در درازمدت

صندوق نوآوری و شکوفایی ریاست‌جمهوری ۷۰ خدمت به دانش‌بنیان‌های کشور ارائه می‌کند

سیاوش ملکی‌فر، معاون صندوق توسعه صندوق نوآوری و شکوفایی ریاست جمهوری گفت: «صندوق نوآوری و شکوفایی، وظیفه تأمین مالی شرکت‌های دانش‌بنیان کشور را برعهده دارد و امروزه بیش از ۱۰ هزار شرکت در حوزه‌های مختلف صنعت و فناوری ارائه خدمت می‌کند.» وی افزود: «امروز این صندوق با سرمایه ۱۳ هزار میلیارد ریال موفق شده بیش از ۶۵ هزار میلیارد ریال اتماع خدمات را در اختیار شرکت‌های دانش‌بنیان کشور قرار دهد.» ملکی‌فر اظهار داشت: «از بانیان اصلی اکوسیستم فناوری نوآوری کشور، صندوق‌های پژوهش فناوری غیردولتی‌اند و نقش مهمی در تأمین مالی خرد (شرکت‌های کوچک و متوسط) در حوزه‌های دانش‌بنیان و حوزه‌های نزدیک به آن فعالیت دارند.» معاون توسعه صندوق نوآوری و شکوفایی ریاست جمهوری گفت: «حدود ۷۰ صندوق پژوهش فناوری غیردولتی در کشور وجود دارد که این صندوق هادرسه دسته صندوق‌های استانی، صندوق‌های تخصصی و صندوق‌های دانشگاه‌های مادر جای می‌گیرند. به‌توجه به اهمیت جهش تولید، شرکت‌های دانش‌بنیان که بتوانند مقدار تولید خود را حداقل ۲۰ برابر فروش خود را به سه‌برابر در سال جاری برسانند، ضمانت‌نامه‌های تعهدپذیر را تحت دریافت می‌کنند.»

اساسنامه سازمان ملی هوش مصنوعی در معاونت علمی ریاست جمهوری تدوین می‌شود

فاطمه مهاجرانی، سخنگوی دولت در حاشیه آیین اختتامیه المپیک فناوری ۲۰۲۴ در جمع خبرنگاران گفت: «طبق اعلام دکتر افشین، معاون علمی رئیس‌جمهور اساسنامه سازمان ملی هوش مصنوعی در حال تدوین است.» وی در پاسخ به این سؤال که آیا این اساسنامه در معاونت علمی تدوین می‌شود یا در شورای عالی انقلاب فرهنگی، گفت: «تصویب این سند قاعده‌تأیید در شورای عالی انقلاب فرهنگی انجام شود و تدوین آن در سازمان متولی آن یعنی معاونت علمی است.» مهاجرانی درباره سازمان متولی هوش مصنوعی توضیح داد: «وقتی نهادی وجود ندارد و می‌خواهد ایجاد شود، معمولاً یک نهاد که فعالیتش به آن نزدیک است کار را شروع می‌کند تا مقداری که ساختار ایجاد شود.» سخنگوی دولت اضافه کرد: «اساسنامه این سازمان در حال تدوین است و ان شاء الله در شورای عالی انقلاب فرهنگی به تصویب می‌رسد و ریاست شورای راهبردی در حال حاضر به دکتر عارف، معاون اول رئیس‌جمهور تفویض شده است.»

